

ISRAILIJATI – JUDEO- -KRŠĆANSKA PREDANJA U TEFSIRIMA

Ferid DAUTOVIĆ

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
ferid.dautovic@iitb.ba

SAŽETAK: Autor u ovom radu tematizira upotrebu israilijata, predanja Jevreja i kršćana koja su imala svoje mjesto u tradicionalnim tefsirima. Autor u uvodnom dijelu donosi pojašnjenje termina israilijati, a potom donosi njihovu podjelu na: dozvoljene, nedozvoljene i one o kojima šerijat šuti. Posebno poglavlje posvećeno je objašnjavanju načina na koje su israilijati ušli u knjige tefsira. Najveći dio rada govori o greškama i opasnostima preuzimanja i korištenja israilijata u tumačenju Kur’ana. Na kraju rada autor donosi mišljenja nekih tradicionalnih i modernih mufesira o israilijatima.

Ključne riječi: *tefsir, mufessir, israilijati, kršćanska predanja, jevrejska predanja*

Uvod

Termin *israilijjatun* – množina od *israilijjetun* vezuje se za Benū Israil, odnosno potomke Ja’kuba b. Ishaka b. Ibrahima, a.s. Israil je hebrejska složenica od *isra* u značenju ‘abd – rob i *il* u značenju Allah – Bog, pa bi ova složenica značila: Božiji rob i Njegovo najbolje, najsavršenije stvorenje. Ovaj termin se pretežno koristi za biblijsku i pseudobiblijsku građu koja je prenesena od sljedbenika ranijih objava, ljudi Knjige – *ehlu-l-Kitab*, i unesena u islamski ambijent i komentare Kur’ana, s tim što se to vezuje i za ono što je preneseno iz drugih vjera. Predanja koja su prenesena preko kršćana u tefsirima se nazivaju nasranijati – *biblika*. Mada se ovaj termin rjeđe koristi, prisutan je u tefsirskoj literaturi. Općeprihvaćen termin za sve što je preneseno u tefsirima od kršćana i Jevreja nosi naziv *israilijjti – judaika*, jer je

uglavnom preneseno preko Jevreja – *israilijjun*. (Halil, 1954:37)

Dakle, za muslimanske učenjake – *ulemu*, israilijjati su predstavljali sva vjerovanja – akidu koja nije islamska, a naročito vjerovanja Jevreja i kršćana, te drevna vjerovanja koja su unijeli Jevreji i kršćani u islamsko vjerovanje u prvom hidžretskom stoljeću. (Baraka, 1984:132) Jevreji su bili nastanjeni na Arabijskom poluotoku, posebno u Jesribu, Fedeku i Hajberu. Širili su svoje vjerovanje, običaje i tradiciju među Arapima i prije islama. Nakon pojave islama neki od njih su primili islam, kao ‘Abdullāh b. Selam, Vehb b. Munebbih i Ka’b el-Ahbar, i tako prenijeli muslimanima svoje razumijevanje islama na temeljima ranije tradicije. Neki muslimanski učenjaci, koji su proučavali Kur’an, išli su kod njih da bi im objasnili neke nejasnoće. Taberi među takve ubraja i Ibn ‘Abbāsa, koji je osobno išao

Ebu-l-Džildu el-Gilaniju b. Fervetu el-Ezdiju i pitao ga za neke israilijate. Također, Taberi prenosi da je Omer b. el-Hattab išao u njihove škole, slušao njihove učenjake i čudio se podudarnosti Tevrata s Kur’anom i Kur’ana s Tevratom. (Halil, 1954:37-38)

Podjela israilijata

Israilijate, po načinu kako su preuzimani u vrijeme ashaba i tabiina, možemo podijeliti u dvije vrste:

1. Predanja koja su ashabi izravno slušali od sljedbenika Knjige i prenosili, kao što je ashab ‘Abdullāh b. Selam, Ka’b el-Ahbar i tabiini Vehb b. Munebbih i ‘Abdulmelik b. ‘Abdulaziz, poznat kao Ibn Džurejdž. Primjer ovakve vrste predanja bilježi Taberi u svom tefsiru: “Sjedio je Ibn ‘Abbās do ‘Abdullāha b. Selama i

priupitao ga o (ptici) hudhudu – zašto ga je i kako Sulejman izgubio? ‘Abdullāh b. Selam je rekao: ‘Sulejman se na svom putovanju odmarao i nije znao koliko je daleko voda, pa je upitao: – Ko zna koliko je voda udaljena od nas, odnosno ko zna koliko nam treba do vode? Rekli su: ‘Hudhud (bi to mogao izvidjeti)’, i tako ga je izgubio.” (At-Ṭabarī, 2002:169)

2. Predanja koja su čitali u knjigama sljedbenika Knjige i prenosili, kao što je slučaj sa ‘Abdullāhom, sinom ‘Amra b. el-‘Asa, koji je kod svojih prijatelja našao knjige sljedbenika Knjige. (At-Tayyār, 1425.h.g:161-162)

Također, israilijati se mogu podijeliti, u odnosu na šerijat, na tri vrste:

1. One koji su u saglasnosti sa šerijatom, odnosno one koji su kompatibilni s Kur’anom i sunnetom (مقبول),
2. One koji su u suprotnosti sa šerijatom, čija je neispravnost utvrđena na temelju Kur’ana (مرفوض),
3. One o kojima šerijat šuti, odnosno nije dao svoje mišljenje (مسكوت عنه). (Al-‘Arabī, 1998:229)

Predanja koja odgovaraju i koja su kompatibilna s Kur’anom i sunnetom

Često ih Kur’an i sunnet potvrđuju, kao što je npr. ime Musaova, a.s., druga El-Hidra. Njegovo ime se navodi u israilijatima kao i u vjerodostojnom Poslanikovom predanju. Buharija bilježi od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: “El-Hidra je nazvan tako jer je on sjeo na jednu bijelu zemlju i ona se odjednom počela zeleniti.” (El-Buhari, 2008:990) Ova vrsta israilijata je poprilično pouzdana. Muslimanima je, i pored toga što su neovisni o njima, dozvoljeno spominjati ovu vrstu israilijata, navoditi ih i prenositi radi potvrde i dokaza o prethodnim zajednicama i

njihovim Knjigama, kao naprimjer kad se radi o radosnim vijestima da će doći poslanik Muhammed, a.s., sa svojim poslanjem kojim se potvrđuje jedinstvena poruka Božija o Njegovoj jednosti.

Lažna predanja koja su u suprotnosti sa šerijatom, razumom i poviješću

Primjer za to su vijesti koje se navode u vezi s vjerovjesnicima u kojima se iskrivljuje slika i učenje o njihovoj nepogrešivosti i neporočnosti – kako se spominju Jusuf, Davud i Sulejman, a.s., i drugi vjerovjesnici. Ova predanja se ne mogu prihvatiti i prema njima treba biti vrlo oprezan. Malik b. Enes, komentirajući hadis: “Prenosite kazivanja Benū Israila, u tome nema ništa loše”, kaže: “Ovim hadisom hoće se reći da je dozvoljeno preuzimati kazivanja koja su istinita, u protivnom ona se odbacuju i ne prihvataju.” (Al-‘Asqalāni, 1987:575)

Predanja o kojima šerijat šuti i koja nisu u suprotnosti s razumom

Ukoliko ovu vrstu predanja želimo koristiti, treba biti vrlo oprezan i naravno dobar poznavalac israilijata. Primjer za ovu vrstu je pojašnjenje nekih kur’anskih nejasnoća, kao što je drvo s kojeg je jeo Adem, a.s., imena i broj drugova pećine Kehf, štap Musa, a.s., od kojeg je drveta, imena ptica koje je oživio Allah radi Ibrahima, a.s., dijelovi tijela krave kojim je udaren ubijeni čovjek i mnoga druga pojašnjenja od kojih, ako ih znate, nemate nikakve koristi, a ako ih ne znate, nema štete. (Aš-Šarqāwī, 1425.h.g:65)

Kako su israilijati ušli u tefsire

Jedna od metoda tumačenja Kur’ana u vrijeme ashaba bili su israilijati, dijelovi svetih tekstova ranije objavljenih Knjiga, koji su se odnosili na kazivanja o poslanicima i prošlim narodima, a nisu bili u suprotnosti s Kur’anom. Unijeli su ih Jevreji koji

su primili islam kako bi upotpunili neka kazivanja i tako postali sastavni dijelovi tefsira Kur’ana. I najcjeljeniji i najuzoritiji ashabi, poput Ibn ‘Abbāsa, nisu se libili da u svojim tefsirima koriste ova predanja.

Osnovni razlog zbog kojeg su israilijati ušli u tefsirska djela je dozvola Poslanika, a.s., da se mogu prenositi predanja koja nisu u suprotnosti s islamskim učenjem.

Drugi razlog je činjenica da je Allah, dž.š., u Kur’anu objavio i kazivanja o poslanicima, prošlim narodima i skupinama kakva je *ashabu Kehf* – stanovnici Pećine, a da mnogima nisu bila jasna. Ova kazivanja imaju svoju formu i sadržaj neuobičajen za neke ljude koji sve posmatraju kroz standardne ljudske norme pa bi tome željeli podrediti i Božiji govor. Kur’anska kazivanja su sažeta i koncizna, bez toponima, socionima, imena, godina i drugih nevažnih informacija i detalja koji ne doprinose boljem razumijevanju ili pouci. Međutim, ljudska radoznalost nije se zadovoljila takvim konciznim kazivanjima pa je tragala i za nekim detaljima, koje je u susretu s drugim muslimanima i nemuslimanima mogla dokučiti i saznati. Zato ne čudi kada vidimo da ashabi pitaju Jevreje koji su primili islam, kao što su Ka’b al-Ahbar, ‘Abdullāh b. Selam i Temim ed-Dari, i na taj način, u rano doba islama, unose israilijate.

Ovaj trend širenja israilijata nastavljen je i u doba tabi’ina. Oni su, također, pitali ljude Knjige iz svoga vremena kao što su: Vehb b. Munebbih, ‘Abdulmelik b. ‘Abdulaziz b. Džurejdž. Objašnjenja koja su oni prihvatili i unosili u tumačenje Kur’ana su dozvoljena, ako nisu u suprotnosti s našim šerijatom. Zato ne treba čuditi to što u tefsirima susrećemo ovakva predanja od ljudi Knjige koji su primili islam. (Hasan, 1998:228) Ova predanja, prema Ibn Kesiru, malo-pomalo su se povećavala i umnožavala tokom perioda ashaba i tabiina te tako postala izvorom tumačenja Kur’ana. (Hasan, 1998:230)

Treći razlog zbog kojeg su israilijati ušli u tefsirska djela jeste utjecaj

jevrejske i kršćanske kulture na arapsko-islamsku kulturu. Ibn Haldun u *Mukaddimi* (Ibn Haldūn, 2007:738-739) objašnjava da su se Arapi – muslimani pozivali na ova predanja – israilijate, zato što su bili nepismeni i zato što oni nisu bili Ljudi Knjige: “Uzrok tome je što Arapi nisu bili ljudi Knjige, niti nauke. Među njima su preovladavali beduini i nepismeni – ummijun, pa kada bi poželjeli da spoznaju nešto čemu ljudska duša stremlji i želi spoznati, kao što su: uzroci stvaranja, početak stvaranja, tajne postojanja – el-Vudžud, pitali bi Ljude Knjige – Ehlul-Kitab.

Israilijati su ostavili značajnog traga u tefsiru. To je zbog toga što su brojni muslimani prethodno bili pripadnici drugih religija. Islamska ulema je od njih preuzimala ono što je moglo objasniti neko kur’ansko značenje, koje nije objašnjeno Kur’anom ili hadisom. Predanja su preuzimana podjednako i od kršćana i od Jevreja koji su primili islam. Međutim, predanja od jevrejskih konvertita bila su brojnija zbog činjenice da su bili brojniji i da ih je više primilo islam. Zbog te činjenice i ova predanja su poznata kao *israilijati*.

Kontradiktornost hadisā u prenošenju israilijata

Mufessiri i muhaddisi su na osnovu dva Poslanikova, a.s., hadisa o prenošenju israilijata naišli na kontradiktornost. U prvom hadisu Poslanik, a.s., kaže: “Prenosite od mene makar i jedan ajet. Nema grijeha da prenosite i od Benū Israila. Ko slaže na mene, nek sebi pripremi mjesto u Džehennemu.” (El-Buhari, 2008:1193) Neki mufessiri u ovom hadisu prepoznaju dozvolu i dopuštenje da se može prenositi od Ljudi Knjige ono što oni prenose ili ono što se nalazi u njihovim Knjigama.

Gornjem hadisu oprečno je sljedeće predanje: Ebu Hurejre, Allah bio zadovoljan njime, je kazao: “Sljedbenici Knjige (židovi) čitali su Tevrat na hebrejskom jeziku, a sljedbenici ma islama tumačili ga na arapskom, pa je Poslanik, a.s., rekao: ‘Nemojte

vjerovati sljedbenicima Knjige (židovima), a nemojte ni ne vjerovati, nego recite: *I recite: ‘Mi vjerujemo u Allaha i ono što je objavljeno nama, i što je objavljeno Ibrahimu, Ismailu, Ishaku, Ja’kubu i unucima...’*” (El-Buhari, 2008:496)

Ovaj hadis upozorava da se ne smatraju istinitim, a ni lažnim predanja koja prenose Ljudi Knjige. Hadis se odnosi na ono što nije kazano u Kur’anu ili hadisu, ono o čemu ovi izvori šute, što nije detaljno objašnjeno u kur’anskim kazivanjima. Zato nije ispravno prenositi od njih i pričati ljudima o boji psa stanovnika Pećine, vrsti drveta Nuhove lađe. Poruka hadisa bi, ustvari, bila da se ne prenosi od njih, jer oni koji prenose od njih šire njihovo tumačenje, njihove ideje i obavezuju ljude da im vjeruju, naročito ako predanja prenose pouzdani prenosioci koji imaju povjerenje kod ljudi.

Jedan dio uleme je pokušao uskladiti ovu kontradiktornost pa su kazali: zabrana ili prijekor u vezi s prenošenjem israilijata odnosila se na period u kome se muslimani još u potpunosti nisu bili upoznali s propisima islama i njegovom učenjem. Nakon toga israilijate je bilo moguće prenositi bez bojazni da će to narušiti islamsko učenje.

Greške i opasnosti kod preuzimanja i prenošenja israilijata

Mnogo je predanja od Ljudi Knjige integriranih u muslimansko poimanje, vjere a da nije uspostavljena jasna distinkcija između ispravnih i lažnih predanja – što je unijelo nepopravljivu štetu za muslimane. Tako neki muslimani smatraju da su israilijati sastavni dio ili osnova tefsira – što omogućava unošenje sumnje u tradicionalni tefsir. U ovom kontekstu mogu se navesti opasnosti kod preuzimanja israilijata:

1. Jednom dijelu običnog svijeta se podmeću israilijati pa smatraju da je to osnova tefsira, iako su ova predanja suprotna islamskom vjerovanju i zdravom razumu.

2. Neki neprijatelji islama uzimaju israilijate kao sredstvo i izgovor da bi unijeli sumnju u tradicionalni tefsir.
3. Orientalisti i njihovi učenici israilijate podvrgavaju naučnim istraživanjima i tako preko njih otvaraju mogućnost sumnje u islam i ispravnost islamskog učenja – kao što je slučaj sa ženom Poslanika, a.s., Zejnebom b. Džahš, r.a. Svoje informacije o ovom slučaju temelje na neodrživim lažima i izmišljotinama, a ostavljaju i zanemaruju ispravne sene, ispravno razumijevanje samog teksta, kao i argumentacije islamskih znanstvenika.
4. Preveliki angažman i istraživanja israilijata mogli bi odvesti u zapostavljanje intencija Kur’ana i njegovih osnovnih poruka. (Aš-Šarqāwī, 1425.h.g:73)

Israilijati u tefsirima

Knjige tefsira u kojima se koriste israilijati nastaju poslije perioda tabiina. Do tada su i ashabi i tabiini slušali usmena predanja i tumačenja Kur’ana od učenijih među njima. Među prve tefsire koji su napisani poslije perioda tabiina, a koji su koristili israilijate, ubrajaju se tefsiri: Ibn ‘Ujejne, Veki’a ibn el-Džerraha, Šu’beta ibn el-Hadžadža, Jezida ibn Haruna. Također, poznato je da se u mnogim tradicionalnim tefsirima mogu pronaći israilijati. Tim predanjima koristili su se mufessiri poput: Mukatil ibn Sulejmana u tefsiru *Tefsiru-l-Kur’an*, Ibn Džerir et-Taberi u tefsiru *Džami’u-l-bejan fi tefsir aji-l-Kur’an*, Imam Ahmed b. Ibrahim es-Sa’lebi en-Nejsaburi u tefsiru *El-Kešf ve-l-bejan ‘an tefsiri-l-Kur’an*, Ibn’Atije u tefsiru *El-Muharreru-l-vedžiz fi tefsiri-l-Kitabi-l-‘aziz* i Dželaluddin es-Sujuti u tefsiru *Ed-Durru-l-mensur fi-t-tefsiri bi-l-me’sur*. Smatra se da je tefsir Mukatila b. Sulejmana najočitiiji primjer korištenja lažnih i podmetnutih predanja iz vremena tabiina. (Al-Ġa’far, bez godine izdanja:125)

Muhammed Husejn ez-Zehabi smatra da je obaveza mufessira da bude krajnje oprezan i odgovoran kako bi bio u stanju iz mnogobrojnih israilijata odabrati ono što je saglasno i kompatibilno duhu Kur'ana, tradiciji, prihvatljivo razumu, te da se ne bi izgubio u poplavi israilijata, naročito onda kada u sunnetu našeg Vjerovjesnika, s.a.v.s., ima tumačenja i objašnjenja za one koncizne iskaze u Kur'anu. Mufessir, također, treba biti u stanju primijetiti da je neophodno o israilijatima suditi u skladu s potrebom i ne spominjati ništa više od onog što je neophodno kao objašnjenje za koncizne ajete i primjere u Kur'anu. Kada se govori o tome da su se raniji učenjaci razilazili o vrednovanju mjesta i značaja israilijata, da su ih mnogi koristili i prenosili, treba kazati da mufessiri nemaju zapreke da ih preuzimaju u potpunosti pod uvjetom da ukažu na one koji su istiniti, te upozore na ono što je lažno i krivo u njima. Nije opravdano iznositi različite stavove i mišljenja, a da se ne ukaže i ne upozori na ono što je krivotvoreno, jer bi se tako moglo pomiješati ispravno s lažnim. Za mufessira bi, dakle, bilo najbolje da se kloni israilijata, pogotovo onog trećeg dijela, da se čuva onog što je neutemeljeno i što odvrća od suštinske poruke Kur'ana i razmišljanja o njegovim mudrostima i propisima. Bez dvojbe takav postupak bi bio najbolji i najispravniji. (Ad-Dahabi, 2002:132-133)

Ibn Kesir u "Uvodu" u svoj *Tefsir* navodi hadis kojeg bilježi Buharija u svom *Sahihu* a koji dozvoljava preuzimanje predanja od Naroda Knjige (Prenosite od Benū Israila, u tome nema grijeha...). Na ovaj način on prihvata israilijate kao pomoćno sredstvo u tumačenju Kur'ana, s tim što on stavlja ograničenja koja se javljaju kao nužna posljedica u takvom odabiranju. "Ova jevrejska predanja navode se u svrhu dodatnog posvjedočenja, a ne za punu potvrdu." (Ibn Kaṭīr, 1987:5)

Muhammed 'Abduhu je bio vrlo kritičan prema israilijatima. On nije volio jevrejske priče i predanja koja

su našla mjesta i u islamskoj literaturi. Nije se upuštao u tumačenja sitnica i detalja, budući da je smatrao da od toga nema nikakve koristi, te da Allah, dž.š., nije time zadužio svoje robove. A da u tome ima koristi za ljude, Allah, dž.š., bi na to skrenuo pažnju u Svojoj Knjizi ili preko Svoga Poslanika, s.a.v.s. I, zaista, onaj koji proučava tefsir Muhammeda 'Abduhua i njegovih učenika, vidjet će da se oni nisu upuštali u tumačenja detalja niti teških i manje jasnih kur'anskih sadržaja. Nije, dakle, išao dalje od Kur'ana, vjerujući da razumijevanje značenja tih sadržaja ne zavisi ni od čega drugog. On kritikuje neke mufessire koji su se upuštali u tumačenja gajb stvari o kojima ne govori Kur'an, kao i kazivanja u kojima Allah poklanja više pažnje poruci nego samim događajima. Na ovaj način Kur'an jeste provocirao mnoga pitanja kao što su detalji i pozadina nekih kazivanja. Prva generacija muslimana pokušala je odgovoriti na ova pitanja, između ostalog, i tako što je konsultirala jevreje i kršćane koji su primili islam. Muslimanski alimi, koji su kontekstualizirali Kur'an, davali su prednost racionalnom i naučnom tumačenju Kur'ana, a odbacivali su israilijate zbog njihovog iracionalnog, čudu nalikujućeg i fantastičnog karaktera. (Salih, 2008:439-440)

Evo jednog primjera iz poglavlja El-Burudž u kome se govori o onima koji su rovove iskopali i napunili ih vatrom. (Kur'an, El-Burudž, 4-9) Muhammed 'Abduhu nije pokušavao niti se trudio utvrditi mjesto na kome su oni te rovove iskopali niti ko su vjernici koji se u ovom poglavlju spominju ili gdje su bili. On je nastojao uzeti pouku i ukazati na ono od čega će ljudi imati pouku. U tom smislu on kaže: "Da bi uzeo pouku, vjerniku nije potrebno da zna ko je bio ovaj narod ili gdje je živio, a posebno koje je vjere bio, tako da ne treba hrliti za pričama punim pretjerivanja i praznovjerja. On je dužan znati ono što se navodi u Kur'anu, a da je Allah, dž.š., smatrao da je dobro po nas da znamo i više, svakako bi nas o tome obavijestio." (Salih, 2008:465)

El-Meragi u svom tefsiru ukazuje na ulogu *Ehlu-l-Kitaba* – Ljudi Knjige koji su primili islam. ('Abdullah b. Selam, Ka'b el-Ahbar i Vehb b. Munebbih) Njihova kazivanja su, po njegovom mišljenju, daleko od istine i zdravog razuma. Zato se El-Meragi klonio njihovih predanja u interesu vjere, znanosti i razuma, a zamjerio je nekim mufessirima koji su pravili grešku kada su tumačeći Kur'an koristili israilijate. (Salih, 2008:465)

Bejdavi israilijate naziva "nepoželjnim elementima" kojima pribjegavaju mufessiri, i "prezire obilje israilijata sadržano u većini klasičnih tefsira" koji detaljno opisuju naprimjer sadržaj Isaove sofere. On zapaža da je pitanje da li je sofra uistinu poslana oduzelo mnogo vremena i energije među učenjacima u prošlosti. On takve rasprave smatra nepotrebnim i zato postavlja kao cilj: "Sakupiti spisak israilijata, tj. fantastičnih legendarnih i bajkovitih kazivanja jevrejsko-kršćanskog porijekla, a koji su sadržani u popularnim tefsirima, da bi se spriječio narod da tim pričama daje isuviše mnogo vrijednosti." (Karić, 1997:358)

Ibn'Ašur, istaknuti učenjak i mufessir, izbjegavao je israilijate bez njihove provjere, zadovoljavajući se vjerodostojnim hadisima.

"Izbjegavao je israilijate prenesene od ehli-kitabija koji su prihvatili islam, zadovoljavajući se vjerodostojnim hadisima i tradicionalnim tumačenjem od ashaba i tabiina, a ono je uglavnom lišeno nepravilnosti." (Salih, 2008:206)

Muhamed Tufo u svojoj knjizi *Temelji tefsirske nauke* jasno iznosi svoj stav o israilijatima, koje su u tefsirske kitabe prenijeli poislamljeni Židovi i kršćani, a s kojima islam nema ništa zajedničko.

"Tako se u islamska djela, a naročito u tefsir, uvukla čitava literatura zvana israilijati koja nema apsolutno ništa zajedničko s uzvišenim islamom, kao što je npr. priča o ribi na kojoj Zemlja stoji – Behemut, i sve druge stvari koje zasijecaju u astrologiju.

Alejhisselam je u pogledu ovih priča rekao sljedeći hadisi-šerif: 'Kada vam što pričaju kitabije, nemojte im reći: ni to je istina, ni to je laž, nego recite: Mi vjerujemo Allaha i ono što je spremljeno nama. Među onim što kitabije pričaju ima istine i neistine, te da je njihova knjiga na mnogo mjesta iskrivljena, pa se ne zna šta je pravo, a šta krivo, radi čega je najbolje o tom i ne govoriti. Mnogo ovakvih priča sadrži tefsir od Hazina o kome se kritika vrlo loše izrazila.' (Tufo, 2004:14)

Zaključak

Svrha narativnih elemenata Kur'ana je da priskrbi moralno i duhovno vodstvo i uputu za vjernike, a ne da se bavi historijom. Stoga stvaranje izvjesnih moralno poučnih pripovijesti, općenito uvećanih posredstvom folklor iz cijelog bliskoistočnog svijeta (uključujući baštine Bizanta, Perzije i Egipta, a naročito baštinu judeo-kršćanskog miljea) glavna je crta narativnog, hagadičkog tefsira.

Prihvaćeni stav uleme je da predanja koja su naslijeđena mufessiru

nije zabranjeno prenositi pod uvjetom da upozori na ispravna i lažna među njima. Svaki drugi i drukčiji pristup je manjkav i unosi pometnju u valjano razumijevanje Kur'ana, jer stavlja obične ljude pred nerješivu situaciju da sami određuju šta je ispravno, a šta nije. Obaveza mufessira bi bila da bude vrlo oprezan kod preuzimanja ovih predanja i da ih koristi samo onda kad iscrpi sve druge mogućnosti, ali i tada israilijati moraju biti u skladu s Kur'anom i sunnetom.

Literatura

- Al-'Ak, Ḥalid 'Abdurrahmān (2003). *Uṣūl at-tafsīr wa qawā'iduh*. Bejrut: Dār an-Nafā'is.
- Al-'Asqalānī, Aḥmad ibn 'Alī ibn Ḥaḡar (1987). *Fath al-Bārī bi šarḥ al-Saḥīḥ al-Buḡārī*. Kairo: Dār ar-Rayyān li at-turāt.
- Baraka, Ibrāhīm Ḥalīl, (1984). *Ibn Taymiyya wa ḡuhūduh fi at-tafsīr*. Bejrut-Damask: Al-Maktab al-Islāmī.
- El-Buhari, Muhammed b. Ismail (2008). *Sahibu-l-Buhari, Buharijeva zbirka hadisa*, prijevod: Hasan Škapur i Hasan Makić. Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Aḡ-Ḍahabī Muḥammad Ḥusayn (2002). *At-Tafsīr wa al-mufessirūn*. Kairo: Maktaba Wahba.
- Al-Ġa'far, Musā'id Muslim 'Abdullāh. *Atar at-tatawwur al-fikrī fi at-tafsīr fi al-'asr al-'Abāsī*, Bejrut: Mu'assasa ar-Risāla.
- Ḥalīl, dr. Sayyid Aḡmad (1954). *Naš'a at-tafsīr fi al-kutub al-muqaddasa wa al-Qur'an*, Aleksandrija.
- Ḥasan, dr. Muḥammad 'Alī (1998). *Al-Manār fi 'ulūm al-Qur'an*. Bejrut: Dār al-Fikr al-'Arabī.
- Salih, 'Abdulkadir Muhammed (2008). *Tefsīr i mufessiri u savremenom dobu*, s arapskog preveli: Nermin Omerbašić i Amrudin Hajrić. Sarajevo: El-Kalem i Fakultet islamskih nauka Sarajevo.
- Aš-Šarqāwī, Aḡmad b. Muḥammad, (1425. h.g). *Manābiḡ al-mufasssirin*. Maktaba ar-Ruṣd.
- Ibn Ḥaldūn (2007). *Muqaddima*, s arapskog preveo Teufik Muftić. Sarajevo: El-Kalem.
- At-Ṭabarī, Ibn Ġa'afar Muḥamad b. Ġarīr (2002). *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āy al-Qur'an*. Dār Ibn Ḥazm, Dār al-'ilm.
- Ibn-Kaṭīr, Abū al-Fidā' Isma'il (1987). *Tafsīr al-Qur'an al-'aẓīm*, Muqaddima. Bejrut: Dār al-Ma'rifa.
- Karić, Enes (1997). *Kur'an u savremenom dobu II*. Sarajevo: Bosanski kulturni centar, El-Kalem.
- At-Tayyār, Musā'id b. Sulaymān b. Nāsir (1425. h.g). *Maqālāt fi 'ulūm al-Qur'an wa uṣūl at-tafsīr*. Rijad: Dār al-muḥaddiṭ.
- Tufo, Muhamed (2004). *Temelji tefsirske i hadiske nauke*. Reprint iz Glasnika IVZ-a Kraljevine Jugoslavije 1936-1938. g. Priredio prof. dr. Enes Karić. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu.
- Az-Zirikli, Ḥayruddin (1989). *Al-A'lām - qāmūs tarāḡum li ašbar ar-riḡāl wa an-nisā' min al-'arab wa al-musta'ribin wa al-mustašriḡin*. Bejrut: Dār al-'ilm lilmaalayin.

فرید داؤتوفیتش

الاسرائیلیات فی التفسیر

الموجز

یناقش المؤلف فی هذا المقال استخدام الاسرائیلیات التي وجدت لها مكانا فی التفسیر الكلاسیکیة. ویقدم الكاتب فی المقدمة توضیحا لمصطلح الاسرائیلیات، ثم یصنفها إلى جائزة، و غیر جائزة، وتلك التي تسكت الشریعة عنها. ویخص فصلا خاصا لبيان الطرق التي دخلت عبرها الاسرائیلیات كتب التفسیر. یتحدث الجزء الأكبر من المقال عن أخطاء ومخاطر نقل الاسرائیلیات واستخدامها فی تفسیر القرآن الکریم. وفي نهاية المقال، یقدم الكاتب آراء بعض المفکرین التقليديین والحداثیین حول الاسرائیلیات.

الكلمات الرئيسية: التفسیر، المفسر، الاسرائیلیات.

Summary

ISRAILIYYAT – JUDEO – CHRISTIAN
NARRATIVE IN TAFSEER

Ferid Dautović

In this article, the author thematizes the use of israiliyyat, Jewish and Christian narratives that found the place in traditional tafseer. In the first part of the article, the author explains the term israiliyyat and then moves forward to making a distinction between the three kinds of israiliyyats: permissible, impermissible and those in regards to which the Shariah is silent. A special chapter is dedicated to explaining how the israiliyyat were included in the books of tafseer. The major part of this article relates to the flaws and the risks of using and quoting the israiliyyats in Quranic exegesis. As a conclusion, the author here presents some opinions of the traditional as well as of the modern mufessirs regarding the israiliyyat.

Keywords: tafseer, mufessir, israiliyyat, Christian narratives, Jewish narrative